

ORMER

Ortadoğu Enstitüsü

معهد الشرق الأوسط

Middle East Institute

پژوهشگاه خاورمیانه

- Körfez Dosyası
- Fas Dosyası
- Libya Dosyası
- Mısır Dosyası
- İnan Dosyası
- Irak Dosyası
- Avrupa ve Ortadoğu Dosyası
- Cezayir Dosyası
- Doğu Asya - Orta Doğu Dosyası
- Filistin Dosyası
- Lübnan Dosyası
- Tunus Dosyası
- Güvenlik Dosyası

SAÜ

Ortadoğu Enstitüsü

Gündem Notları

Ocak, 2021

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

ÖNSÖZ

Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü olarak aylık yaptığımız gündem toplantılarını metne döküp yayınlamaya devam ediyoruz. Bu yeni gündem bültenlerinde bölgeyi uzun süredir takip eden araştırmacılarımızın gündemdeki en önemli meseleleri kısaca özetleyip analize dönüştürdüğü kısa dosyalar bulacaksınız. Öte yandan bülten içerisinde Ortadoğu'nun en önemli gelişmelerini Suriye, Irak, Suudi Arabistan gibi ülke bazlı, güvenlik, İslami hareketler, Asya-Pasifik ülkelerinin bölge ile ilişkileri gibi tematik başlıklar altında inceleme şansınız olacak.

1. Körfez Dosyası

Arş. Gör. Mehmet Rakipoğlu – Arş. Gör. Rümeyşa Ayverdi

Körfez bölgesinin gündemini bu ay iki ana tema meşgul etmiştir. Bunlardan ilki diplomatik ziyaretler, ikincisi güvenlik konularıdır. Diplomatik temaslar bağlamında üç ziyaretin bölgesel güç dengeleri açısından önem arz ettiği belirtilebilir. Bu ziyaretlerden ilki Katar Emiri Şeyh Temim bin Hamad el-Sani'nin Washington'a yaptığı ziyarettir. Ziyaretin üç nokta açısından kritik öneme haiz olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki ve en önemlisi Ukrayna ve Afganistan bağlamında ABD'nin siyasetiyle ilgilidir. ABD Afganistan'dan çekildikten sonra Kabil'deki güç dengelerini ve istikrarı bölgesel aktörler üzerinden sağlamayı amaçlamıştır. Bu kapsamda gerek Kabil havalimanının işletilmesinde gerekse ABD-Taliban arası görüşmelerde arabuluculuk rolü oynayan Katar, Washington açısından stratejik ortak olarak görülmektedir. İkinci olarak ABD'nin Ukrayna krizindeki pasif angajmanına bağlı olarak Doha'nın krizdeki rolü Beyaz Saray tarafından önemsenmektedir. Ukrayna'nın sınırlı da olsa Rus işgaline uğraması durumunda Avrupa'nın ve dünyanın enerji ihtiyacının Katar tarafından bir nebze de olsa telafi edilmesi Biden-Temim arasında ele alınacak konuların başında gelmektedir. Üçüncü olarak ziyaret Körfez'deki dengeler bağlamında ele alınabilir. Bilindiği gibi Biden Körfez'e yönelik mesafeli bir duruş sergilemektedir. Katar Emiri el-Sani'nin Biden'ın başkanlığında Beyaz Saray'da ağırlanan ilk ve tek Körfez lideri olması, Doha-Washington arasındaki ilişkinin boyutu ve derinliği hakkında önemli veriler sunmaktadır. Nitekim Biden Kongre'ye Katar'ın NATO üyesi olmayan önemli müttefik olarak tanınması noktasında bilgi verdiği belirtilmiştir. Dolayısıyla Katar Emiri el-Sani'nin ABD ziyareti Körfez diplomasisi açısından önemli görülmektedir. Körfez diplomasisi açısından ikinci önemli gelişme ise İsrail cumhurbaşkanı İshak Herzog'un Birleşik Arap Emirlikleri'ne (BAE) yaptığı ziyarettir. Herzog'un BAE ziyareti, 2020 Eylül ayında imzalanan İbrahim Anlaşmaları ile tesis edilen diplomatik ilişkilerin kurumsallaştığını ve ilişkilerin geliştirildiğini göstermektedir. Öte yandan BAE'nin İran destekli Husiler tarafından füze saldırılarına maruz kaldığı bir konjonktürde gerçekleşen bu ziyaretler, güvenlik bağlamında iki ülkenin iş birliğini artıracak, bu kapsamda İsrail'in BAE'ye savunma sanayi ürünleri satacağı tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Biden yönetiminin İran ile nükleer anlaşmaya dönmeye çalıştığı bu dönemde İsrail-BAE arasındaki ittifakın güçlendirilmesi de bölgesel güç dengeleri açısından önem arz etmektedir. Bu anlamda İran karşıtı cephede iki aktörün daha fazla yakınlaşacağı tahmini yapılabilir. Ayrıca Herzog bu ziyaretiyle henüz Tel Aviv ile normalleşmeyen bölgesel aktörlere de İran ile mücadele noktasında iş birliği mesajları vermiştir. Körfez diplomasisinde öne çıkan üçüncü gelişme Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun Bahreyn'e yaptığı ziyarettir. Şubat 2017'den beri gerçekleşen ilk olması hasebiyle ziyaretin kritik öneme haiz olduğu belirtilebilir. Türkiye-Körfez normalleşmesine de katkı sağlayacak bu adımla birlikte, Türkiye-Bahreyn arasındaki soğuklukların giderildiği belirtilebilir. Ayrıca ziyaret kapsamında mart ayında Türkiye-Bahreyn Ekonomik Komitesi'nin toplanması kararlaştırılmıştır. Dolayısıyla BAE-Türkiye normalleşmesine benzer şekilde Türkiye-Bahreyn normalleşmesinde de ekonomik iş birliğinin siyasi gerilimin azaltılmasına önemli rol oynadığı görülmektedir.

Körfez gündemini meşgul eden en önemli ikinci ana tema güvenlik ile ilgili yaşanan gelişmelerdir. Körfez'in en önemli güvenlik önceliğinin Yemen'de devam eden savaş olduğu söylenebilir. Daha önce Suudi

Arabistan'a yönelik saldırılarda bulunan Yemen'deki İran destekli Husiler, 17 Ocak günü balistik füze ve çok sayıda insansız hava araçları aracılığıyla BAE'yi hedef alan saldırılarda bulundu. Hava alanlarının yanı sıra Abu Dabi'de yer alan BAE'nin ulusal petrol şirketinin yakınlarında olan Musaffah sanayi bölgesindeki petrol tankerleri gibi kritik noktalar da hedef alındı. 3 göçmen işçinin hayatını kaybettiği bu saldırılar Husiler tarafından üstlenildi ve yapılan açıklamada BAE Yemen'deki siyasi, askeri ve ekonomik faaliyetlerini durdurması konusunda uyarıldı. Saldırıları zamanlama olarak Yemen'in güneyinde yer alan, stratejik ve ekonomik açıdan önemli olan ve 2017'den bu yana askeri ve siyasi gerilimlere şahit olan Şebve bölgesinde çıkan çatışmalar sonrasında gerçekleşti. Bu bölge Eylül 2021'de Husiler tarafından ele geçirilmişti ancak Kasım 2021'den bu yana koalisyon güçleri tarafından bu durumu değiştirmek adına adımlar atılmaktaydı. Son olarak ocak ayının ilk haftalarında çıkan çatışmalar sonrası bölgenin kontrolü Yemen ordusuna geçti. Husiler bu yenilgiden kısa bir süre sonra BAE saldırılarını gerçekleştirdi. Saldırıda hedeflenen noktalar BAE'nin uluslararası prestijine ve enerji piyasasındaki rolüne zarar verecek boyutta olduğu belirtilebilir. Özellikle BAE'nin sahip olduğu jeopolitik risklerden münezzeh imajının bu saldırılarla sarsılması durumunda BAE'ye ekonomik açıdan zarar verebilecektir. BAE'nin tepkisinin nasıl olacağı halen bilinmemekle birlikte iki ihtimalden bahsedilebilir. Bunlardan ilki saldırıları ciddiye alıp Şebve ve Marib bölgesinde verdiği desteği çekmesi olacaktır. Ancak bu durum Suudi Arabistan'la ilişkilerini zayıflatırken diğer taraftan da BAE'ye savunmasız bir görünüm yükleyecektir. İkinci seçenek ise Husilerin uyarısının tam tersini yaparak Yemen'deki askeri, siyasi ve diplomatik varlığını artırması olacaktır. Ancak bu durumda BAE'nin Yemen politikasını Suudi Arabistan'la tamamen aynı çizgiye çekerken, İran'la olan ilişkilerini bozacak ve bu tarz saldırılara daha fazla maruz kalınması ihtimaline karşı hazırlıklı olmasını gerektirecektir.

2. Fas Dosyası

Arş. Gör. Abdüssamet Pulat

Ocak 2022 Fas ile Körfez ülkeleri arasındaki ilişkilerde bazı gelişmelere sahne oldu. Rabat yönetimi ocak ayının sonlarına doğru Husilerin BAE'ye düzenlediği füze saldırısını hem Kraliyet ve hem de Dışişleri bakanlığı seviyesinde kınayarak Abu Dabi yönetimine desteğini ilettili. 26 Ocak'ta ise Fas Dışişleri Bakanı Nasır Boyrita ile Körfez İş birliği Konseyi (KİK) genel sekreteri Nayif Felah el-Hacraf arasında gerçekleştirilen video konferans görüşmesinde Rabat ile Körfez ülkeleri arasındaki ilişkiler ele alındı. Görüşmede Boyrita BAE'ye düzenlenen saldırıyı bir kez daha kınarken Körfez ülkelerinin Fas'a Batı Sahra konusunda verdiği destekten dolayı teşekkür etti. Son olarak Fas Ekonomi Bakanı Nadya Fettah Alaoyi ile Suudi mevkidaşı Muhammed el-Cedan Riyad'da iki ülke ekonomik ilişkilerinin geliştirilmesi konusunda bir görüşme gerçekleştirdi.

Başbakanlıktaki 100. gününü tamamlayan Aziz Ağnuş bir TV programına çıkarak hükümetin bu süreçteki icraatlarını savunurken önümüzdeki süreçte atılacak adımlarla ilgili de bilgi verdi. Ülkedeki zorunlu aşu uygulamasına yönelik protestoları anlayışla karşıladığını ifade eden Başbakan, ancak bilim kurulunun tavsiyelerine herkesin uymakla yükümlü olduğunu vurguladı. İşsizlikle ilgili alınacak önlemlere de değinen Ağnuş, pandemiden dolayı oldukça zor bir dönemden geçen ve Fas ekonomisi için kritik öneme sahip turizm sektörü desteklemek için 2 milyar MAD (216 milyon \$) değerinde bir acil durum planını onayladıklarını

açıkladı. Başbakanlıktaki ilk aylarını geçiren Aziz Ağnuş partisinin teşkilatlarında yapılan seçimlere katılıyor. Koalisyon hükümetinin büyük ortağı olan Milli Bağımsızlar Birliği'nde şu ana kadar 53 il teşkilatı yenilirken Mart ayında yapılacak kongreye kadar bu sayının 82'ye tamamlanması bekleniyor.

Fas gündeminde yer alan bir diğer önemli haber ise Fas ile Mısır arasında yürütülen müzakerelerin ardından iki ülke arasında serbest ticaret anlaşması yapılması konusunda anlaşmaya varıldığı açıklandı. Bu arada dünya bankası Fas ekonomisinin 2022 yılında %3,2 büyüme kaydetmesini beklediklerini belirtti. Son olarak Ocak ayında Fas basınında yer alan haberlere göre Rabat yönetiminin Türkiye'den 7 adet Kılıç sınıfı "hızlı saldırı botu" ve bir adet "Korvet" almak için anlaştığı iddia edildi. Aynı haberde anlaşmanın değerinin 222 milyon dolar olduğu da belirtildi.

3. Libya Dosyası

Arş. Gör. Furkan Polat

Libya krizinin on yıllık serüvenine bakıldığında 2021 için nispeten istikrarlı bir yıl olduğunu söylemek mümkün. Halife Hafter'e bağlı güçlerin Nisan 2019'da Trablus'a saldırmasıyla başlayan ve Haziran 2020'de taraflar arasında ateşkesin sağlanmasıyla son bulan iç savaşın yerini Şubat 2021'de geçici hükümetin kurulması, parlamento ve başkanlık seçimlerine yönelik hazırlıklar ve Ortak Askeri Komite arasındaki görüşmeler aldı. Ulusal Birlik Hükümeti'nin kurulması, ülke 2012'den beri devam eden siyasi krize son verirken rakip güvenlik birimleri arasındaki görüşmeler neticesinde ise ülkenin doğusuyla batısı arasındaki ulaşım hattı olan sahil yolunun mayınlardan arındırılarak yeniden kullanıma açıldı. Nispeten olumlu gelişmeler olarak nitelendirilebilecek bu değişimlere ilaveten krizin yerel aktörleri arasında herhangi bir çatışmanın yaşanmaması barışçıl çözümlere dair beklentiyi arttırdı. Elbette bu beklentinin oluşmasında krize taraf olan uluslararası aktörlerin yaklaşımı da oldukça etkiliydi. Haziran ayında Berlin'de düzenlenen uluslararası konferansta Fransa, ABD, Rusya, Türkiye, Mısır ve BAE gibi krizde etkili olan ülkelerin geçiş sürecine destek vermesi ve çatışmayı yeniden körükleyecek adımlardan kaçınması mevcut istikrar ortamına katkı sağlayan önemli bir faktördü.

Öte yandan ülkede yaşanan bu görece istikrar sürecinin nedenlerine bakıldığında Libya krizine dair bu olumlu tablonun sağlam temellere dayandığını söylemek oldukça güçtür. Her şeyden önce görece istikrar sürecinin temel sebebi çatışan tarafların rakibine mutlak bir üstünlük kuramamasını ifade eden güç dengesidir. Bu denge, çatışmayı geçici bir süreliğine makul bir tercih olmaktan çıkarıp diplomasinin alan kazanmasına imkân sağlasa da değişken bir unsur olması nedeniyle istikrarı kırılğan bir sürece dönüştürmektedir. Yerel aktörler arasındaki ittifaklarda ya da uluslararası aktörlerin yaklaşımında yaşanacak bir değişimin dengeyi alt üst etmesi durumunda savaş yeniden en makul tercihe dönüşebilir. Libya krizi bu durumu daha önce sıklıkla yaşadığı için hem 2014'te hem de 2019'da ülke çapında etkili olan iç savaşlara tanık oldu. Benzer şekilde, denge var olduğu müddetçe krizin kökeninde yer alan çıkar çatışmalarını bütünüyle sonlandırıp bir otoritenin öncülüğünde güvenlik, ekonomi ve hukuk gibi bireylerin hayatına dokunan temel sektörlerde kurumsal dönüşümü sağlamak mümkün olmayacaktır. Dolayısıyla 2021'de yaşanan gelişmeler çatışma dönemleriyle kıyaslandığında görece istikrarın varlığına işaret etse Libya krizin son

bulduğu anlamına gelmez. Önümüzdeki süreçte krizin fay hatlarını yeniden harekete geçirecek gelişmelerin yaşanma ihtimali oldukça yüksektir.

4. Mısır Dosyası

Arş. Gör. Ayşenur Hazar

Yeni Yılın İlk Ayında ABD-Mısır İlişkilerinde Yoğun Gündem:

2022 yılının ilk ayında Mısır gündeminde ABD ile ilişkileri bağlamında yaşanan gelişmeler öne plandaydı. Kızıldeniz'de düzenlenen ortak tatbikat ve iki buçuk milyar dolar değerindeki silah satışı onayının yanı sıra casusluk soruşturması ve askeri yardımdaki kesinti iki ülke ilişkilerine dair önemli gelişmelerdendi. Ocak ayının ilk haftasında Mısır ordu sözcüsü Albay Garip Abdulhafız, sosyal medya hesabından yaptığı açıklamada ABD ile Kızıldeniz'de ortak bir deniz tatbikatı yaptıklarını duyurdu. Aldulhafız, tatbikatın yapıldığı tarih hakkında bilgi vermezken, tatbikata Mısır kuvvetlerinin "İskenderiye" fırkateyni ile ABD donanmasının ise "USS Janson Dunham" ve "USS Cole" savaş gemileriyle katıldığını belirtti. Ayrıca açıklamasında tatbikattan maksadın Kızıldeniz'de havadan ve denizden gelebilecek tehditlere karşı deniz ve seyrüsefer güvenliğinin sağlanması ve ticari yük gemilerinin korunması olduğuna dikkat çekerken tatbikatın Mısır'ın "dost ülkelerin silahlı kuvvetleriyle eğitim seviyesini yükseltme ve karşılıklı deneyim alışverişinde bulunma planı" kapsamında gerçekleştirildiğini aktardı.

Ocak ayının ABD-Mısır ilişkileri bağlamında en önemli gelişmesi ise 2,2 milyar doları C-130J kargo uçağı ve 355 milyon doları hava savunma radarları olmak üzere toplamda 2 milyar 555 milyon dolarlık askeri satışa onay veren karardı. ABD Savunma Güvenlik İşbirliği Ajansı'ndan yapılan yazılı açıklama ile duyurulan karara ilişkin satış paketinde 12 adet C-130J uçağı, 12 yedek motor ve 3 adet SPS-48 karada konuşlu radar sistemi, bu sistemlerle ilgili yedek parçalar, motorlar, jeneratörler ve diğer ekipmanlarının yer aldığı ve satış onayı için Kongre'ye bir tebligat gönderildiği aktarıldı. 30 gün içerisinde Kongre'den Dışişleri Bakanlığı'nın kararına bir itiraz gelmemesi halinde satış paketinin içeriği ile ilgili Mısır tarafıyla görüşmeler başlayacak ve ABD'nin sunduğu teklifin kabul edilmesi neticesinde tedarik işlemleri gerçekleşecektir.

Mısır'a silah satışına onay veren kararın bir gün sonrasında ABD tarafından çelişkili gözükten ama aslında beklenen bir açıklama geldi. ABD Dışişleri Bakanlığı yetkililerinin verdiği bilgiye göre Biden yönetimi Mısır'daki insan hakları ihlallerine ilişkin kaygıları nedeniyle Mısır'a yönelik askeri yardımda 130 milyon dolarlık bir kesintiye gidebilir. Henüz kesinleşmeyen bu karar, Dışişleri Bakanı Antony Blinken'in Eylül ayında yaptığı bir açıklamaya atıfla gündeme getirildi. Bilindiği üzere Blinken Eylül ayında yaptığı açıklamada Mısır'daki insan hakları ihlallerine dikkat çekerek askeri yardımların askıya alınabileceğini bildirmişti. Bununla birlikte ABD yönetimi 130 milyon dolarlık kesintiyi "doğrudan ABD'nin güvenlik menfaatleri ile ilişkili" bulunduğu bir gün önceki silah satışına yönelik karardan ayrı tutmaktadır. Dolayısıyla ABD'nin Mısır'a yönelik askeri yardımlarının sürdürülmesi veya kesilmesi meselelerini ikircikli bir politika izleme pahasına terörle mücadele ve insan hakları ihlalleri gibi farklı konular üzerinden gerekçelendirdiği anlaşılmaktadır. Bir önceki Başkan Trump'ın yine aynı gerekçeyle 105 milyon dolarlık bir kesinti yaptığı düşünüldüğünde yıllık

1,3 milyarı bulan askeri yardımdaki kısmi ve dönemsel kesintilerin mevcut ikircikli politika kapsamında devam edeceği söylenebilir.

Yılın ilk ayında ABD-Mısır ilişkilerine yönelik dikkat çeken bir diğer gelişme ise ABD'de Mısır hükümeti adına yasa dışı bir şekilde faaliyet gösterdiği ve Mısır Cumhurbaşkanı Abdulfettah Sisi'ye karşı olan muhaliflere yönelik casusluk yaptığı gerekçesiyle 39 yaşındaki Pierre Girgis isimli ABD-Mısır vatandaşı bir kişinin tutuklanmasıdır. ABD Adalet Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada Girgis'in yabancı ajanların Adalet Bakanlığına kaydolmasını gerektiren yasaya muhalefetle Mısır hükümeti adına kayıt dışı olarak çalışma ve Sisi'ye karşı olan muhaliflere yönelik casusluk yapma suçlarından tutuklandığı bilgisine yer verildi.

5. İran Dosyası

Arş. Gör. Mustafa Şeyhmus Küpeli

Türkiye-İran Arasında Doğalgaz Krizi:

İran, 20 Ocak itibarıyla teknik bir arıza sebebiyle Türkiye'ye on gün süreyle gaz akışı sağlayamayacağını açıkladı. 21 Ocak ile 31 Ocak arasında olması planlanan kesinti sert hava şartları sebebiyle Türkiye'yi olumsuz etkiledi. Türkiye bunun üzerine organize sanayi alanlarındaki gaz tüketiminin yüzde 40 oranında azaltılması ve gazdan elektrik üreten santrallere de gaz tedarikinin kesilmesi kararını aldı. Dolayısıyla konutlarda tüketilen gaza öncelik verilmiş oldu. Türkiye söz konusu kesinti dönemini bu tedbirlerle geçirirken İran 28 Ocak'ta deneme amaçlı yeniden gaz akışının başladığını duyurmuş ve 31 Ocak itibarıyla kesintinin yüzde 20'ye düşürüldüğü açıklamıştır. İran'la yaşanan bu enerji arz krizi Türkiye'de sanayi üretimini olumsuz etkilerken Türkiye-İran ilişkilerinde enerji güvenliği konusunu gündeme getirdi.

Türkiye Enerji Bakanı, İran tarafından kesinti bildiri yapılar yapılmaz Türkiye'den uzman ekiplerin İran'a gönderildiğini İran tarafında ufak bir kaçak tespit edilse de on günlük kesintinin fazla olduğu yönünde bir açıklama yaptı. Diğer yandan İran tarafından yapılan açıklamada söz konusu arızanın giderilmediği takdirde ileride daha uzun kesintilere sebep olabileceği ve kendilerinin bu riski alamayacakları yönündeydi. Sorunun en temel sebebi ise iki ülkede de sert geçen kış sebebiyle tüketimlerin fazla olması ve İran'ın doğalgaz üretiminin iç tüketimini karşılamamasıdır. Ancak İran mücbir sebep olmaksızın Türkiye'ye gaz tedarikini kesme hakkına sahip değil bu sebeple arızayı mücbir bir sebep olarak kullandığı ihtimali ağır basmaktadır. Öte yandan İran'ın Türkiye'ye günlük 28 milyon metreküp doğalgaz göndermesi gerekirken, düşük barda yalnızca günlük 1-2 milyon metreküp doğalgaz göndermesi Tahran yönetiminin düşük miktarda da olsa yükümlülüklerine uyduğunu gösterme amaçlıdır. Enerji Bakanı Fatih Dönmez, İran'ın kontratta yazılı olan basınçla ilgili şartları tutturamadığını ve durumun çözüme kavuşturulamaması halinde ileride tahkime taşınabileceğini belirtti. Tüm bunlara Türkiye'de sanayinin de ihtiyacını karşılayacak şekilde depolama kapasitesinin yeterli düzeyde olmaması da eklendiğinde on günlük bir kesinti Türkiye açısından zorlayıcı oldu. Türkiye zaman zaman yaşanan bu kesintiler ve enerji tedarik zincirinin sağlıklı işleyebilmesi adına son 10 yıl içerisinde kaynakların çeşitlendirilmesine önem vermiştir. Tablo 1'de Türkiye'nin son on yıllık doğalgaz ithalatının ülkelere göre dağılımı bulunmaktadır. İran'ın payının kayda değer bir şekilde düştüğü görülmektedir. 2010 yılında toplam doğalgaz ithalatındaki pay içerisinde İran'ın payı yüzde 20,4 iken 2020

yılında bu pay yüzde 11'e düşmüştür. Türkiye sıvılaştırılmış doğalgaz ithalatının da devreye girmesi ve depolama kapasitesinin artmasının da etkisiyle kaynaklarını çeşitlendirerek İran'ın payını nispeten azaltmıştır. Ancak İran, halen Türkiye için önemli tedarikçi konumundadır. İki ülke arasında doğalgaz tedarikinin yanı sıra fiyatlandırma meselesinden dolayı da anlaşmazlık yaşanmakta ve tahkime gidilmektedir. 2016 yılında doğalgaz fiyatlandırması sebebiyle iki ülke tahkime gitmiş ve mahkeme Türkiye lehine indirim kararı vermişti. Tahkim, İran'ın Türkiye'ye 2011-2015 yıllarıyla alakalı fazladan aldığı parayı geri ödemesine hükmetmişti.

Tablo 1: 2010-2020 Yılları Doğal Gaz İthalat Miktarları (Milyon Sm³)

Ülke	Rusya		İran		Azerbaycan		Cezayir		Nijerya		Diğer**		Toplam	Bir Önceki Yıla Göre Yüzde Değişim
	Miktar	Pay (%)	Miktar	Pay (%)	Miktar	Pay (%)	Miktar	Pay (%)	Miktar	Pay (%)	Miktar	Pay (%)		
2010	17.576	46,21	7.765	20,41	4.521	11,89	3.906	10,27	1.189	3,13	3.079	8,09	38.036	6,08
2011	25.406	57,91	8.190	18,67	3.806	8,67	4.156	9,47	1.248	2,84	1.069	2,44	43.874	15,35
2012	26.491	57,69	8.215	17,89	3.354	7,3	4.076	8,88	1.322	2,88	2.464	5,37	45.922	4,67
2013	26.212	57,9	8.730	19,28	4.245	9,38	3.917	8,65	1.274	2,81	892	1,97	45.269	-1,42
2014	26.975	54,76	8.932	18,13	6.074	12,33	4.179	8,48	1.414	2,87	1.689	3,43	49.262	8,82
2015	26.783	55,31	7.826	16,16	6.169	12,74	3.916	8,09	1.240	2,56	2.493	5,15	48.427	-1,7
2016	24.540	52,94	7.705	16,62	6.480	13,98	4.284	9,24	1.220	2,63	2.124	4,58	46.352	-4,28
2017	28.690	51,93	9.251	16,74	6.544	11,85	4.617	8,36	1.344	2,43	4.804	8,7	55.250	19,2
2018	23.642	47,02	7.863	15,64	7.527	14,97	4.521	8,99	1.668	3,32	5.061	10,21	50.282	-8,99
2019	15.196	33,61	7.736	17,11	9.585	21,2	5.678	12,56	1.756	3,88	5.260	11,63	45.211	-10,08
2020	16.166	33,59	5.321	11,06	11.548	24,00	5.573	11,58	1.358	2,82	8.159	16,95	48.126	6,45

** 2020 yılına kadar Spot LNG ithalatının yapıldığı ülkeleri, 2020 yılında spot LNG/boru gazı ithalatının yapıldığı ülkeleri temsil etmektedir

Not. (Tablo EPDK'nın 2020 yılı Doğalgaz Piyasası Sektör Raporundan Alınmıştır)

6. Irak Dosyası

Arş. Gör. Recep Tayyip Gürler

Cumhurbaşkanı Adaylığı:

Irak'ta 10 Ekim 2021'de düzenlenen seçimlerin ardından hükümeti kurma çalışmaları devam ediyor. Hükümetin kurulabilmesi için öncelikle Meclis tarafından Cumhurbaşkanı'nın seçilmesi gerekiyor. Ardından Cumhurbaşkanı bir ismi hükümeti kurmak için görevlendirecek. Cumhurbaşkanlığı için ise 26 aday başvuruda bulundu. Irak anayasasına göre Cumhurbaşkanı Iraklı bir anne ve babadan doğan Irak vatandaşı olmalı. Ayrıca bu adayın 40 yaşını doldurmuş ve üniversite diplomasına sahip olması gerekiyor. Bir diğer önemli şart ise ABD işgali sonrası kapatılan Baas Partisi'ne üyeliği olmamalı.

Bilindiği gibi 2003 işgalinden bu yana Irak'ta Cumhurbaşkanlığı görevini Kürt kökenli siyasetçiler yürütmekte. Cumhurbaşkanı'nın bu sefer de Kürt kökenli olması neredeyse kesin gibi. Fakat önceki seçimlere nazaran Kürtlerin ortak isim çıkarma tartışmaları çok daha çetin geçiyor. Kürtlerin önde gelen iki partisi KDP ve KYB'nin kendi aralarında vardıkları anlaşmaya göre Bağdat'ta KYB'den bir isim Cumhurbaşkanlığı, Erbil'de de KDP'den bir isim Kürt Bölgesel Yönetimi Başkanlığı yapmaktaydı. Bu sefer iki parti de Bağdat'ta Cumhurbaşkanlığı koltuğunu elde etmek için ısrarcı davranıyor. Öyle ki KDP aday olarak önde gelen siyasetçilerinden Dışişleri ve Maliye eski Bakanı Hoşyar Zebari'yi gösterdi. KYB'den ise mevcut Cumhurbaşkanı

Berhem Salih adaylığını koydu. Şubat'ın ilk haftasında Cumhurbaşkanı'nın seçilmesi öngörülürken ön plana çıkan aday ise Berhem Salih oldu.

Bağdat Havaalanına Saldırı:

28 Ocak'ta Bağdat Uluslararası Havalimanının sivil kanadına 6 füzeyle saldırı düzenlendi ve sivil uçaklardan bir tanesi zarar gördü. Uçağın boş olması nedeniyle büyük bir faciadan dönüldü. Irak hükümeti zarar gören sivil uçağın fotoğrafını paylaşarak uçuşların sorunsuz bir şekilde devam ettiğini açıkladı. Bağdat'taki havalimanında ABD'ye ait bir askeri üs de bulunuyor. Bu sebeple saldırının ABD hava üssü hedef alınarak mı düzenlendiği konusunda net bir açıklama yapılmadı. Öte yandan bu saldırının Kasım Süleymani'nin Ocak 2020'de Bağdat Uluslararası Havalimanında bir operasyonla öldürüldüğü benzer döneme denk gelmesi bir intikam saldırısı ihtimalini de akıllara getirmektedir.

Saldırının ardından Başbakan Kazimi yaptığı açıklamada sivil havalimanına bu şekilde saldırmanın Irak'ın bölgesel ve uluslararası itibarını yükseltmeye çalışmasına zarar verdiğini ifade etti. Bu saldırı ile Irak'ta iç güvenliğin yeterli olmadığı izlenimi oluşturularak Irak'a seyahatlerin önüne geçilmeye çalışıldığını belirtti. Türkiye'nin Bağdat Büyükelçiliği'nden yapılan açıklamayla saldırı kınandı ve sivillerin güvenliğini tehdit eden bu saldırıların bir an önce sona ermesi gerektiği belirtildi. Türkiye'nin yanı sıra bölge ülkelerinden Suudi Arabistan, İran ve Lübnan gibi ülkeler de saldırıyı kınayana açıklamalar yaparak Irak'ın yanında olduklarını ifade etti.

Irak Ordusu'nun Sincar Operasyonu:

Terör örgütü PKK'nın Sincar'daki uzantısı YBŞ, TSK'nın hava saldırısı sonucu ölen Zeki Şengali kod adlı terörist İsmail Özden'in heykelini 12 Ocak'ta Sincar şehir merkezine dikmeye çalıştı. Bunun üzerine Irak güvenlik güçleri ile PKK'lı teröristler arasında çatışmalar yaşanmaya başladı. 13 Ocak'ta YBŞ unsurları Irak ordusuna ait bir kontrol noktasına saldırı düzenledi. Ardından Irak ordusu bölgeye sevkıyatı arttırdı ve terör örgütüne operasyonlar düzenleme başladı. Çok sayıda PKK/YBŞ üyesi gözaltına alınırken örgüte ait silahlara da el konuldu.

7. Cezayir Dosyası

Arş. Gör. Berkan Özgür

Geçtiğimiz yıllarda yapılan birçok değişime ve seçime rağmen Cezayir yeni yıla da demokrasi ve çok seslilik tartışmaları ile başladı. Rejim karşıtı sokak hareketlerinin devam etmesinin yanı sıra, sol ve laik karakteri ile bilinen MSP'nin (Toplum ve Demokrasi Hareketi) sözcüsü Fethi Gares tutuklanarak iki yıl hapse mahkûm edildi. Rejim karşıtı birçok siyasinin ve sivil aktivistin tutuklandığı Cezayir'de Gares'in tutuklanmasının bir açıdan sıra dışı bir yönü de bulunmaktadır. Birinci olarak rejim bugüne kadar çok sayıda sivil aktivisti veya rejim karşıtını tutuklamıştı ancak resmi bir partinin üst düzey yetkilisine karşı bir tutuklama olmamıştı. Bunun en önemli sebebi ise Cezayir'de parti kurmanın birçok açıdan zor olmasıydı. Başka bir şekilde ifade edecek olursak; Cezayir'de resmi partiler nadiren rejim karşıtı sesin temsilcisi olabilirler ve bu

yüzden nadiren herhangi bir suçlamaya maruz kalırlar. Ancak Gares, laik ve sol karakterinin yanı sıra Hirak hareketi içinde son dönemde önemli oranda popüler hale gelmiş ve rejimin değişmesi için yükselen sesin temsilcisi olmuştur. Bir diğer ifadeyle, siyasi arenadaki cılız çıkan gerçek rejim karşıtlığının temsilci haline gelmesi muhtemel bir siyasi aktöre dönüşmüştür. Gares'in tutuklanmasının ikinci önemi ise tutuklama ile rejim açık bir şekilde karşısında duran yasal ya da illegal tüm sesleri bastıracağını, rejimin temel değerlerini sarsan değişim taleplerine müsamaha etmeyeceğini göstermiş olmasıdır. Parti sözcüsünün tutuklanmasını takip eden süreçte ise partinin tümüyle kapatılmayacağı tartışılmaktadır.

Dış politikada ise Cezayir'in gündemi gelecek aylarda ev sahipliği yapacağı Arap Birliği Zirvesi'ydü. Zirve öncesinde Cumhurbaşkanı Tebbun ve Dışişleri Bakanı Lamamra Körfez ülkeleri başta olmak üzere Arap ülkelerini ziyaret etti. Cezayirli yöneticilerin bu ziyaretlerle amaçları Batı Sahra meselesini gündeme getirecekleri zirveye Arap ülkelerinin üst düzey katılımlarını sağlamak ve Fas karşısında destek alabilmektir. Ancak Cezayirli yöneticilerin bu çabası büyük oranda başarısızlıkla sonuçlandı. Özellikle Dışişleri Bakanı Lamamra, Körfez ülkelerine yaptığı ziyaret ile Arap ülkelerinin Fas'a güçlü destek verdiğini görmüş oldu. Nitekim ABD'nin Trump döneminde İsrail ile normalleşme karşılığında Batı Sahra'yı Fas'ın bir parçası olarak resmi biçimde kabul etmesinin ardından, Körfez ülkeleri de Batı Sahra'nın yeni statüsünü kabul ettiler. Bunun en somut örneği ise İsrail ile ilişkilerini normalleştiren BAE ve Bahreyn'in Sahra bölgesinde bir konsolosluk açarak resmi olarak bölgeyi Fas'ın bir parçası olarak tanımış olmalarıdır.

Bu bağlamda değerlendirilebilecek bir başka önemli gelişme ise Cumhurbaşkanı Tebbun'un Mısır ziyaretiydi. Tıpkı Lamamra'nın Körfez ülkelerini ziyaretinde olduğu gibi, Tebbun da istediği desteği Kahire'den alamadı. İsrail ile ilişkilerini normalleştiren ve ABD ile yakın ilişkileri bulunan Mısır açısından Cezayir, tarihi bağlarına rağmen artık bölgede tansiyonu yükselten bir ülke konumundadır. Cezayir bu konumu ile Mısır'ın ABD ve Körfez ülkeleri ile ilişkilerini tehdit etme potansiyeline sahiptir. Tebbun'un ziyaretinin hemen ardından Körfez İşbirliği Teşkilatı'nın Batı Sahra konusunda Fas lehine konumunu teyit etmesi Mısır, ABD, Körfez ülkeleri ve Fas arasındaki ilişkiyi de göstermektedir.

8. Filistin Dosyası

Arş. Gör. Fatma Zehra Toçoğlu

Filistin'de Ekonomik Gelişmeler:

Filistin Maliye Bakanlığı Kasım ayından sonra Aralık ayında da askeri alanda ve hizmet sektöründe çalışan memurların maaşlarını eksik yatırdı. Bakanlık, kesintili kısmın gerekli nakit imkanları bulunduğu ödeneceğini bildirdi. İsrail tarafından Filistinli tutukluların, şehitlerin ve yaralıların ailelerine yapılan ödenekler Filistin'in elektrik şirketlerine olan borçları gerekçe gösterilerek kesilmektedir. Maliye Bakanlığı İsrail'in 2021 yılının ilk on ayında vergi fonlarından yaklaşık 319 milyon doların kesildiğini açıkladı. Ekonomik krizin etkilediği bölgelerden biri olan Gazze'de de Hamas'tan dikkat çeken Bitcoin çağrısı yapıldı. Katar tarafından Gazze'ye gönderilen maddi yardımlar İsrail hükümeti tarafından engellenmektedir. Gelen yardımların azalması ile ekonomik sıkıntı yaşayan Hamas, Telegram platformundan Bitcoin üzerinden mali destek verilmesi çağrısında bulundu. Hamas yetkilisi bu tip dijital para işlemlerinin internet kanalları

üzerinden yapıldığını ve desteğin nasıl yapılacağını da yakında platform kanallarından duyuracaklarını açıkladı.

ABD'nin İsrail İle Normalleşme Baskıları:

İsrail BAE, Bahreyn, Fas ve Sudan ile normalleşmenin ardından farklı ülkelerle de normalleşme sürecine girmek için çalışmalara devam etmektedir. Bu konuda en büyük destekçisi ABD olmakta ve İsrail'in diplomatik ilişki kurma çabalarına katkı sağlamaya çalışmaktadır. İsrail ile diplomatik ilişkileri normalleştirme konusunda ABD'nin hedefinde olan Endonezya, Maldivler ve Komor Adaları'na baskı yaptığı Filistin Dışişleri Bakanı Riyad el-Maliki tarafından ifade edildi. Maliki'nin iddiasına göre bu ülkelerin yöneticileriyle temas kuran ABD'li yetkililerin İsrail ile ilişkilerini normalleştirmeleri hususunda baskı yapıldığı bildirdi. Bu ülkelerin bu baskıyı reddettikleri ve İsrail ile diplomatik ilişkileri tesis etmeyi reddettikleri söylendi. Yapılan bu baskıların yanı sıra İsrail Başbakanı'ndan dikkat çeken bir açıklama yapıldı. İsrail kabinesindeki Dışişleri Bakanı ve Savunma Bakanı'nın Filistinli yetkililer ile yaptığı görüşmelere binaen İsrail Başbakanı Naftali Bennett her iki bakanında siyasi bir adım atma yetkisi olmadığını ve yönetimde olduğu sürece Filistin devletinin kurulmasına izin vermeyeceklerini açıkladı. Başbakanlık görevi süresince de Oslo Anlaşması'nın uygulanması diye bir şey olmayacağını, kendisinin sağ siyasal çizgiden geldiğini ve Filistin devleti kurulmasına karşı olduğunu söyledi. Filistin Sivil İşler Bakanı da bu açıklamaya karşı olarak Filistin devletinin alacağı kararlarda Bennett'ten izin beklemediklerini bildirdi.

9. Lübnan Dosyası

Arş. Gör. A.Selcan Özdemirci Cinal

Eski Başbakan Saad Hariri Siyasetten Çekildi:

Gelecek Hareketi (el-Mustakbel) lideri eski Başbakan Saad Hariri, Mayıs 2022'de yapılması planlanan genel seçimlerde aday olmayacağını ve tüm siyasi faaliyetlerini askıya aldığını açıkladı. Bugüne dek 3 defa başbakanlık görevini üstlenmiş olan Hariri son dönemlerde ciddi itibar kaybı yaşıyordu. Hatırlanacağı üzere 2019 yılında Ekim protestolarının başlamasını takiben istifa eden eski Başbakan, 4 Ağustos 2020 tarihinde meydana gelen Beyrut limanı patlaması sonrası yeniden hükümeti kurmakla görevlendirilmiş ancak başarılı olamamış ve 2021 yılında istifa etmişti. Son yıllarda Lübnan iç siyasetinde Hizbullah liderliğindeki 8 Mart hareketinin yükselişi ve Özgür Yurtsever Hareket (ÖYH) ile Hizbullah arasında kurulan ittifakın yürütme gücünü kendi aleyhlerindeki her durumda kilitleyebilecek güce ulaşmış olmaları Gelecek Hareketi liderliğindeki 14 Mart Blokunun hızla kan kaybetmesine yol açıyordu. İç siyasette yaşanan güç kaybına bir de Saad Hariri'ye ilişkin yolsuzluk haberleri eklenince Gelecek Hareketi siyasal manevra kabiliyetini neredeyse tamamen yitirecek konuma geriledi.

2000li yılların başında Gelecek Hareketi ülkenin en etkili siyasi aktörlerinden birisiydi. Eski Başbakan Refik Hariri kişisel serveti ve Suudi Arabistan ile yakın ilişkileri aracılığı ile Lübnanlılara yeni bir kalkınma ve gelişme dönemi vadeliyordu. Haririzm diye de adlandırılan bu dönem 2005 yılında Refik Hariri'nin bir suikast sonucu hayatını kaybetmesiyle ciddi bir darbe aldı. Yurtdışında yaşayan Saad Hariri Lübnan'a dönerek,

Gelecek Hareketi ve dolayısıyla 14 Mart ittifakının lideri olarak babasının mirasını devam ettirmeye çalıştı. 2021 yılı sonlarına doğru ise Hariri'nin siyasetten çekileceğine dair kulis haberleri duyulmaya başladı. Baba Hariri'nin ani ve halen çözülemeyen ölümü, Hizbullah'ın artan siyasal gücü ve Suudi Arabistan'ın Lübnan politikasında değişikliklere gitmesi dolayısıyla müttefiki Hariri'yi itibarsızlaştıran hamlelerde bulunması gibi nedenlerle ülkede bir taraf Saad Hariri'yi kurban olarak değerlendirirken diğer taraf ise onu zayıf ve yozlaşmış siyasetin bir parçası olarak değerlendirdi. Son tahlilde Saad Hariri oldukça duygusal bir konuşma yaparak Mayıs ayında yapılması planlanan seçimlere katılmayacağını ve siyasi faaliyetlerini tamamen askıya aldığını açıkladı. Gelecek Hareketi'ne de seçimlerde aday göstermemesi çağrısında bulunan Hariri, "İran etkisi, uluslararası kargaşa, ulusal bölünme, mezhepçilik ve devletin çöküşü ışığında Lübnan için herhangi bir olumlu durumun olmadığına inanıyorum" diyerek Lübnan halkına hizmet etmeye devam edeceğini ancak "İktidar, siyaset ve parlamentodaki her türlü rolü askıya alma kararını aldığını" dile getirdi.

Ekonomik Krizin Etkileri:

Lübnan iç savaştan bugüne tarihinin en büyük ekonomik krizini yaşıyor. Her geçen gün daha da kötüleşen Lübnan ekonomisi yeterli uluslararası desteğin sağlanamaması ve siyasal aktörlerin gerçekçi çözüm önerileri sunmaması gibi nedenlerle oldukça kaotik bir yapıya bürünüyor. Ekonomik kriz bir yandan nitelikli iş gücünün yurtdışına yoğun göçü bir yandan ülkede kalanların artan huzursuzluğu nedeniyle sosyal bir patlamanın eşiğine gelmiş durumda. Lübnan lirası karaborsada %90 değer kaybederken Birleşmiş Milletler, Lübnan halkının %80'inden fazlasının yoksulluk sınırının altında yaşadığını ve son bir yılda gıda fiyatlarının dört katına yükseldiğini açıkladı. Siyasi aktörler krizden çıkış yolu olarak dış borçlanmayı tercih ediyorlar. Ancak bu yardımın talep edildiği uluslararası aktörler, siyasal yozlaşma durdurulmadığı, genel seçimler yapılmadığı müddetçe bu yardımların Lübnan'a yapılmayacağı hususunda mutabıklar.

Türkiye-Lübnan İlişkilerinde Son Gelişmeler:

Geçtiğimiz aylarda Körfez ülkeleri ile yaşanan gerginlikleri yatıştırmayı başaran Lübnanlı yetkililer bir yandan da Türkiye-Lübnan ilişkilerini daha da güçlendirmeyi hedefliyorlar. Başbakan Necip Mikati Türkiye ziyareti sırasında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile görüştü. Mikati ile Erdoğan arasında eskiye dayanan bir tanışıklık var. Görüşme sonrası yaptığı açıklamada bu tanışıklığa da vurgu yapan Mikati, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın "Lübnan'a ne kadar önem attığını ve ilişkileri ne denli güçlendirme yönündeki arzusunu" bildiğini dile getirdi. Mikati'nin "Lübnan'a tüm platformlarda yardım sunmak için ne tür çaba içerisinde olduğunuzu biliyoruz. Lübnan'ın içinden geçtiği kriz konusunda her zaman nasıl çağrılarda bulunduğunuzu ve destek eli uzattığınızı biliyoruz. Her zaman yanımızda yer aldınız" açıklamaları ikilinin ortak basın toplantısında Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından "Sayın Başbakan ile görüşmelerimizde dün olduğu gibi bugün ve yarın da kara gün dostu olarak Lübnan'ın yanında durmaya devam edeceğimizin altını özellikle çizdik" açıklamalarıyla değerlendirildi. Erdoğan ayrıca "Lübnanlı kardeşlerimizin sıkıntılarını kendi sıkıntımız, başarılarını kendi başarıımız olarak görüyoruz. Sayın Başbakan bu ziyaretini Lübnan halkının beşerî, kültürel ve sosyal zenginliğini yansıtan çok geniş bir heyetle gerçekleştiriyor. Bunu, Lübnan'ın Türkiye'ye

attfettiği önemin bir nişanesi olarak değerlendiriyorum. Biz de Türkiye ve Türk milleti olarak Lübnanlı kardeşlerimizle Lübnan halkının tamamı ile iş birliğimizi, dayanışmamızı güçlendirmek istiyoruz. Görüşmelerimizde Türkiye-Lübnan ilişkilerini kapsamlı biçimde ele aldık. İş birliği imkanlarının geliştirilmesi üzerinde durduk. Değerli dostumla Lübnan'a nasıl katkı sağlayabileceğimizi, hangi ilave adımları atabileceğimizi birlikte istişare ettik" dedi. Başbakan Mikati ve beraberindeki heyet ile yapılan görüşmelerde Türkiye-Lübnan ilişkilerini güçlendirmek, Suriyeli sığınmacılar, Lübnan'a yapılan ithalatın artırılması, Lübnan hükümetinin reform çabalarına destek olunması ve Beyrut limanının yeniden inşası gibi konular ele alındı.

10. Tunus Dosyası

Arş. Gör. Rümeyya Köktaş

Tunus'ta Nahda Partisi, 31 Aralık 2021'de yaptığı açıklamada, "Nahda Hareketi Genel Başkan Yardımcısı ve Milletvekili Nureddin el-Bahiri'nin sivil giyimli emniyet mensuplarınca kaçırılarak bilinmeyen bir yere götürüldüğünü" duyurmuştu. Olayın ardından Bahiri'nin avukatları, Cumhurbaşkanı Kays Said ve İçişleri Bakanı Tevfik Şerafeddin hakkında suç duyurusunda bulunmuştu. İçişleri Bakanı Tevfik Şerafeddin ise Bahiri ile eski bakanlık yetkilisi Fethi el-Beledi hakkında "terör şüphelisi" olarak zorunlu ev hapsi kararı verildiğini bildirmişti. Tunus'taki İşkenceyi Önleme Ulusal Kurumu'ndan 3 Ocak'ta yapılan açıklamada, Milletvekili Nureddin el-Bahiri'nin bir hastanede tedavi altına alındığı ve hakkında çıkarılan yasal olmayan gözaltı kararına tepki olarak açlık grevine başladığı belirtildi. İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW), tartışmalı biçimde gözaltına alındıktan sonra açlık grevine başlayan Nahda Hareketi Genel Başkan Yardımcısı ve Milletvekili Nureddin el-Bahiri'nin serbest bırakılması için Tunus makamlarına çağrıda bulundu. HRW Ortadoğu ve Kuzey Afrika Direktörü Eric Goldstein'ın konuyla ilgili ifadelerine yer verilen açıklamada Goldstein, Bahiri ve eski bakanlık yetkilisi Fethi el-Beledi'nin kaçırma benzeri bir operasyonla gözaltına alınmasının, Cumhurbaşkanı Kays Said'in Temmuz 2021'de iktidarı ele geçirmesinden bu yana insan haklarına yönelik artan tehdidi gösterdiğini ifade etti. Goldstein, gözaltına alınan siyasilere derhal serbest bırakılması veya gerçek bir suça dair kanıt varsa hukuka uygun bir şekilde hareket edilmesi gerektiğini ifade etti.

2022 yılının Ocak ayında Tunus'ta göze çarpan bir diğer önemli gelişme ise Cumhurbaşkanı Kays Said'in halkı demokratik dönüşüm sürecine dahil etmek için ilan ettiği "e-Ulusal İstişare Kapısı" platformunun resmi olarak ülkede hizmete açılması oldu. E-Ulusal İstişare Kapısı genel olarak siyasi, sosyal ve ekonomik konularda halkın görüş ve önerilerini almayı hedefliyor. Uygulamanın hizmete girmesinin ardından yayımlanan açıklamada, bu platformla Tunuslulara, ülkenin geleceğinde söz sahibi olmaları ve demokratik dönüşüm sürecini desteklemeleri için düşünce ve beklentilerini modern yöntemlerle ve özgürce ifade etme fırsatı verilmesinin hedeflendiği kaydedildi. Cumhurbaşkanı Said, söz konusu platformun görevinin 20 Mart'ta sona ereceğini, daha sonra oluşturulacak bir komitenin buradan elde edilen verileri analiz edeceğini belirtti.

Tunus'ta 14 Ocak'ta, Yasemin Devriminin yıldönümünde, Cumhurbaşkanı Kays Said'in 25 Temmuz 2021 tarihinden bu yana aldığı istisnai kararların protesto edildiği geniş çaplı bir gösteri düzenlendi.

Gösterilere Nahda Partisi dahil pek çok siyasi parti ve çok sayıda STK da katıldı. Başkent'in merkezinde yer alan Habib Burgiba Caddesi'ne girmeye çalışan göstericilere, güvenlik güçleri tazyikli su ve gaz bombalarıyla müdahale etti, onlarca gösterici gözaltına alındı ve bir kişi de hayatını kaybetti. Tunus Ulusal Gazeteciler Sendikası (SNJT), Demokratik Kadınlar Derneği ile Tunus Ekonomik ve Sosyal Haklar Forumu, 14 Ocak'taki gösteride yaşananlara ilişkin başkent Tunus'ta ortak basın toplantısı düzenledi. Toplantıda konuşan SNJT Başkanı Muhammed Yasin el-Celasi, "14 Ocak'ta düzenlenen gösteride, emniyet güçlerinin sert müdahalesine eylemcilerin yanı sıra birçok gazeteci arkadaşımız da maruz kaldı. Cumhurbaşkanı Said'den bu saldırılardan dolayı özür bekliyoruz." dedi. Said'in hak ve özgürlükler konusunda verdiği sözleri hatırlatan Celasi, "Cumhurbaşkanı Said'den hak ve özgürlükleri garanti altına alma konusundaki taahhütlerine uymasını, gösteri ve ifade özgürlüğüne saldırıyı sonlandırmasını talep ediyoruz." ifadelerini kullandı.

11. Avrupa Ortadoğu Dosyası

Arş. Gör. Serra Can

Almanya-Irak İlişkileri:

DAEŞ ile ortak mücadele misyonu olarak başlamış olan Almanya'nın Irak'taki askeri varlığı 14 Ocak 2022'de mecliste oylama öncesi tartışmaya açıldı. Göreve yeni gelen yeşil Dışişleri Bakanı Annalena Baerbock milletvekillerine yeni hükümetin Irak misyonu için revize ettiği görev tanımına destek vermesi için çağrıda bulundu. Muhalefetteyken misyona karşı olan Baerbock, yeni dönemde misyonun Irak ile sınırlandırılmasını ve Suriye hava sahasında keşif uçuşlarının yapılmamasını öngören görev tanımında ciddi değişikliklerin olduğunu söyledi. Kendisinin ve partisinin önceki eleştirel tutumunun misyonun hedeflerine yönelik olmadığını, ancak misyonun hukuki zemini bağlamında olduğunu ifade etti. Baerbock 31 Ekim 2022'ye kadar uzatılması planlanan misyonun BM'nin 51. maddesi uyarınca hukuki meşruiyeti sağlandığının zira Irak hükümetinin Almanya'nın desteğini talep ettiğinin altını çizdi. DAEŞ ile mücadelenin asıl amacının Irak'ta istikrarı sağlamak olduğunu vurgulayan bakan, konuşmasında Yezidileri, kadınları ve çocukları ön plana çıkardı. Ayrıca yeni hükümetin bundan sonra federal ordunun katıldığı tüm yurt dışı misyonlarını düzenli bir şekilde değerlendirmeyi kararlaştırdığını bildirdi. Misyonun önemini vurgularken Baerbock, "Irak'ta Ekim'de yapılan seçimler, ülke tarihinde yapılan seçimlerin en güvenli ve özgür olanıydı" dedi. Biden hükümetinin attığı adıma benzer şekilde artık DAEŞ ile mücadele misyonunun Irak'a destek ve istişare misyonuna dönüştürülmesi kararlaştırıldı. CDU partisinin dış politika temsilcisi Jürgen Hardt misyona destek olarak "güvenliğimiz Dicle ve Fırat'ta da savunuluyor. Biliyoruz ki, gerekli önlemleri almadığımızda er veya geç terör bizi de vuracak" ifadelerini kullandı. Aşırı sağ parti AFD ile sol parti misyonu desteklemediklerini açıkladılar. 8-9 Ocak'ta Ürdün, Irak ve İKBY'e ziyarette bulunan yeni Savunma Bakanı Christine Lambrecht "Daeş geri püskürtüldü ama henüz mağlup edilmedi. Askerlerimiz orada isteniyor ve yaptıklarından gurur duyabiliriz. İnsanlar DAEŞ'in her zaman saldırbileceğini biliyorlar. Bizi de vurabilirler. Almanya ve Avrupa güvenliği için oradayız. Sadece tank uçacağımızın bile sağladığı hizmet büyük (tank uçağı: A400M). Son 15 ay boyunca 200'den fazla yakıt ikmalinde bulduk. Fransız ve Amerikan müttefiklerimize önemli destek sağladık" şeklinde konuştu.

Mülteciler:

Bağdat hükümeti kendi sayımına göre kasım ortasından itibaren Belarus sınırından AB ülkelerine geçmeye çalışan 4000 vatandaşının ülkeye geri dönüşünü sağladı. Litvyalı mevkidaşıyla görüşen Irak Dışişleri Bakanı Fuad Hüseyin, Belarus'tan Irak'a toplam on uçuş düzenlediklerini açıkladı. Polonya tarafından yapılan açıklamaya göre 2021 yılında Belarus üzerinden Polonya'ya geçmeye çalışan mültecilerin sayısı 40.000 civarında. Görünen o ki, Ortadoğu'dan ve özellikle de istikrarın sağlanamadığı Irak, Suriye ve Afganistan'dan Avrupa'ya göç devam edecek ve Avrupa ülkeleri Bağdat yönetimiyle olduğu gibi diğer ülkelerle de sıkı diplomasi yürütmeye devam edecek.

AB istatistiğine göre nüfusa oranla en fazla iltica talebinde bulunan yer Kıbrıs olduğu görülüyor. Türkiye üzerinden Kıbrıs'a geçenlerin sayısı 2021'de 12.000 kişiyi buldu. Tabi ki hala Akdeniz rotasını kullanmaya çalışanlar var ve bu nedenle Akdeniz toplu mezar olmaya devam ediyor. 2021'de deniz yolundan İspanya'ya gitmeye çalışan 4400 kişi hayatını kaybetti. 2014'ten bu yana Akdeniz'de hayatını kaybedenlerin toplam sayısı 22.931 kişiyi buldu. Buna rağmen Libya üzerinden iltica etmeye çalışanların sayısı 2020'ye göre neredeyse üç katına çıktı. 21 Ocak'ta Litvanya'da gerçekleşen sınır güvenliği konferansında 16 AB üyesi "yasadışı göç" ile mücadelede Brüksel'den finansal yardım talebinde bulundu. Konferansta Litvanya İçişleri Bakanı özellikle AB sınırlarında bulunan üye ülkelerin bu yardımı talep etmede haklı olduklarına vurgu yaptı. Ancak AB Komisyonu üye ülkelere duvar örme gibi fiziksel altyapı projelerinde finansal yardımda bulunmayacağını açıkladı. Litvanya'nın ardından şimdi Polonya da 186 kilometrelik bir duvar örmeye başladı. Belarus sınırından gelmeye çalışanları engellemeyi hedefleyen 353 milyon Euro maliyetinde duvarın inşası haziran ayında tamamlanmış olacak.

Fransa-İran:

İki sene önce ev hapsinde tutulan hem Fransız hem İran vatandaşı olan akademisyen Fariba Adelkhah tekrar tutuklandı. Bunun üzerine Fransa hükümetinden derhal serbest bırakılması talep edildi. Geçen yaz eşiyile birlikte Tahran havalimanında ulusal güvenliği tehdit etme ve rejim karşıtı propaganda yayma nedeniyle tutuklanmıştı. Eşi serbest bırakılan Adelkhah'ın tutuklu kalmasını Fransa Dışişleri Bakanlığı "tamamen siyasi ve keyfi" olarak niteledi. Ayrıca İran'ın bu tavrının Viyana sürecine olumsuz yansiyebileceğine dikkat çekildi. İran daha önce de olduğu gibi Macron'un serbest bırakma taleplerini iç işlerine müdahale olarak değerlendirdi. Fransa Dışişleri Bakanı Le Drian da Alman mevkidaşı gibi İran ile müzakerede temponun çok yavaş olduğundan yakınıyor. Ancak 21 Ocak'ta adını vermeyen bir AB yetkilisi Reuters'e yaptığı açıklamada müzakerede ilerleme kaydedildiğini ancak sürecin yavaş işlediğini ifade etti. Yine de geç kalınmadan hedefe ulaşılabileceği yönünde iyimser kanaatini paylaştı.

Fransa'dan Suudi Arabistan'a Terör Şüphesi:

Suudi Arabistan'da düzenlenen Rallye Dakar'a katılan Fransız yarışmacılardan biri ekibine ait olan bir aracın patlaması sonucunda Cidde'de yaralandı. Fransa Terörle Mücadele Savcılığı, olayın terör bağlantısı

olduğundan şüpheleniyor. Ancak Saudi Gazette'e göre Suud polisi terör şüphesini yersiz buluyor. Son olarak Fransa Dışişleri Bakanlığı terör şüphesinin hala geçerli olduğunu açıkladı.

Holokost'u Yalanlamaya Karşı BM Kararı:

Wannsee Konferansı'nın 80. yıl dönümünde İsrail ve Almanya'nın çabalarıyla Birleşmiş Milletler Holokost'u yalanlama ve hafife alma girişimlerine yönelik daha aktif bir mücadele vereceğini kararlaştırdı. İsrail ve Almanya'nın sunduğu ve oybirliği ile kabul edilen metin özellikle devletlere ve internet şirketlerine konuda hassasiyet göstermeleri için çağrıda bulunuyor.

12. Doğu Asya - Ortadoğu Dosyası

Arş. Gör. Mustafa Onur Yalçın

Çin'in geçtiğimiz yılda benimsediği Ortadoğu politikaları ABD için oldukça endişe verici gelişmeler içermektedir. Her ay bir öncekinden daha hareketli seyreden Çin-Ortadoğu gündemi, 2022 yılında aynı hızla nüksetmeye devam ediyor. 2021 yılının en önemli gelişmelerinden biri şüphesiz Çin ve İran'ı kapsayan stratejik işbirliği anlaşması olmuştur. Geçtiğimiz haftalarda aralarında İran'ın da bulunduğu Türkiye, Suudi Arabistan, Kuveyt, Umman, Bahreyn dışişleri bakanları ve Körfez İşbirliği Konseyi Genel Sekreteri, dışişleri bakanı ile görüşmek üzere Çin'e gittiler.

Bilindiği üzere İran'ı uzun bir süredir rahatsız eden durumlardan biri, ülkeye uygulanan nükleer gücün kullanımı ile ilgili kısıtlamalar ve yaptırımlardır. Dışişleri bakanının Çin ziyaretini değerlendirdiği konuşmasında, İran bakanlık sözcüsü aynı zamanda ülkesinin, Viyana'da haftalardır süren, 2015 yılındaki yıpranmış nükleer anlaşmasını canlandırmaya yönelik müzakerelerin hızından memnun olmadığını dile getirdi. Bu bağlamda İran'ın ABD karşısında en büyük desteği beklediği aktör ise Çin olarak görülmekte. Çin bölgenin en büyük ticaret ortaklarından biri ve enerji alıcısı olmakla birlikte Suudi Arabistan, Mısır ve BAE ile kapsamlı stratejik ortaklıklar sürdürmektedir. Ayrıca İran nükleer anlaşması ile ilgili olarak Viyana'daki müzakerelere katılımıyla ekonomik ilişkilerin bir adım ötesine geçildiği de söylenebilir. Zira Viyana'daki görüşmelerde Çin, bu sorun için bir arabulucu gibi davranarak, son müzakerelerden önce Rusya ve İran ile geniş bir fikir birliğine vardığını belirtmiş ve Washington'u anlaşmadan uzaklaşmakla eleştirmiştir.

Bu bağlamda Çin, İran'ın uluslararası sorunlarının çözümü için önemli bir aktör olarak değerlendirilmeye devam ediyor. Ancak Çin-ABD rekabetinin bir boyutu olan Ortadoğu politikaları, Çin'in İran'a olan yaklaşımında temkinli olmaya zorluyor.

13. Ortadoğu Güvenlik Dosyası

Arş. Gör. Furkan Halit Yolcu

Ortadoğu güvenlik gündeminde Ocak ayı gelişmeleri şu şekilde sıralanabilir:

2021 Ocak ayı Ortadoğu için bir diplomasi yarışı olarak nitelendirilebilir. Rusya-Ukrayna çatışmasının iyice dünya gündemini meşgul ettiği bu dönemde Ortadoğu ülkeleri de bölgesel bazda azalan tansiyonu

önemli nedenleri ise pandeminin ülke ekonomileri üzerindeki bozucu etkisi ve petrol fiyatlarında yaşanan düşüş olarak nitelendiriliyor.

